

**NEMZETKÖZI
KAPCSOLATOK
MULTIDISZCIPLINÁRIS
DOKTORI ISKOLA**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Mendly Dorottya

WEAVING THE TAPESTRY OF LIFE

The United Nations and Global Governmentality

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:
Szűcs Anita, PhD

Egyetemi docens

Budapest, 2019

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Mendly Dorottya

WEAVING THE TAPESTRY OF LIFE

The United Nations and Global Governmentality

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:
Szűcs Anita, PhD

Egyetemi docens

© Mendly Dorottya

Tartalomjegyzék

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
II. A felhasznált módszerek	6
III. Az értekezés tudományos eredményei	9
IV. Főbb hivatkozások	15
V. A témakörrel kapcsolatos publikációk jegyzéke	19

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

Ezt a kutatás a globális kormányzás (*global governance*) megértését célzó projektként indult. A fogalomnak, amellett, hogy sajátosságaiból fakadóan önmagában is intellektuális kihívást jelent, van gyakorlati oldala is. A 'létező' globális kormányzás sürgető problémáit ugyanis aligha vagyunk képesek az adott keretek között megoldani. A jelen munkát megalapozó általános megállapítás azonban, hogy mint bármely probléma esetén, a megoldás itt is a megfelelő értelmezéssel kezdődik. A kutatásomnak ezzel együtt nem célja, hogy konkrét gyakorlati tanácsokat adjon. Sokkal inkább, hogy a globális kormányzás értelmezésének egy új módját térképezze fel az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), mint annak egy fontos szereplője viszonylatában, mérlegelve az ebben rejlő potenciált és esetleges hiányosságokat egyaránt. A munka kezdeti szakaszában, ahogy egyre inkább beleolvastam magam a globális kormányzás különböző aspektusait tárgyaló szakirodalomba (a résztvevő aktorok sokféleségétől azok komplex interakciós hálózatain keresztül annak a mérlegeléséig, hogy mindez hogyan változtatja meg a szabályokat az államok számára), észre kellettennem, hogy a lehető legalapvetőbb kérdéseket kell feltennem annak érdekében, hogy feltárhassam a azoknak a vélekedéseknek illetve tudásoknak a rendszerét, amelyekre e kutatási napirend az elmúlt évtizedek során ráépült. A kutatásom célja így azoknak a tudásstruktúráknak a lebontása lett, amelyekben a globális kormányzást az elmúlt évtizedekben elképzelték és megvitatták. Ezt az általános célt helyeztem aztán egy elméleti, illetve történeti kontextusba, majd oltottam az empirikus kutatásomba. Az ENSZ, amely rendszerint a globális kormányzás egy központi aktoraként jelenik meg a szakirodalomban, e sajátosságából kifolyólag ígéretes kutatási tárgynak tűnt, hiszen nem csak a világpolitika változásának elszenvedőjeként, de annak alakítójaként is gyakorta találkozhatunk vele ezekben a vitákban.

Az elmúlt években (a doktori programot 2014-ben kezdtem) fokozatosan alakult ki az az értelmezés, amelyet az értekezésemben megfogalmazok. Számos konferencián vettem részt mint doktorandusz (többek között az *ECPR Graduate Student Conference*-én, illetve a *CEU* éves doktoranduszi konferenciáin), majd mint fiatal kutató (például az *ISA* Interdiszciplináris Konferenciáján, vagy az *EISA* Pán-Európai Nemzetközi Kapcsolatok Konferenciáján). Ezeken az alkalmakon előadhattam, és megvitathattam az épp folyó kutatásom aktuális eredményeit, illetve problémáit, valamint új perspektívákat ismerhettem meg a résztvevő tehetséges fiatal,

illetve tapasztalt kutatók jóvoltából. 2018-ban az a megtiszteltetés ért, hogy mint a szervezet Disszertációs Díjának nyertese, meghívást kaptam az *Academic Council on the United Nations System (ACUNS)* Éves Találkozójára, ahol a világ vezető ENSZ-szel foglalkozó kutatóival találkozhattam és beszélhettem a kutatásomról. A szervezet akkor is támogatta a munkámat amikor lehetőségem nyílt New Yorkba utazni, hogy interjúkat készítsek az ENSZ Titkárságán. Végül, különösen sokat köszönhettem a kutatási projektem kialakításában és megvalósításában, főleg módszertani szempontból, azoknak a beszélgetéseknek, melyeket a Magyar Tudományos Akadémiában szervezett Diszkurzív Műhelyben, valamint az egyetemünkön működő Polányi Központban folytattam. A kollégák segítő iránymutatása és kritikai reflexiói nélkül a kutatásom ma nem az lenne, ami.

A fenti tapasztalatok, valamint az olvasmányélményeim győztek meg arról, hogy az ENSZ-szel, a globális kormányzással, különösen pedig a kettő összefüggéseivel kapcsolatos létező magyarázatok gyakran nem kielégítőek. Az egyik fő irány szerint például, az ENSZ a (nagyhatalmú) nemzetállamok játszótéréként jelenik meg, melyeknek így kulcsszerep jut a globális kormányzás jellegének kialakításában – nem utolsó sorban a szervezet csatornáin keresztül. Míg ezek a megközelítések sokban építenek a hatalom (egy kifejezetten szűk) értelmezésére, rendkívüli módon alulértékelik a világpolitika logikájában végbemenő változásokat (Waltz, 1999). Mások épp ezekre helyezik a hangsúlyt, amikor a globális kormányzás kapcsán megjelenő normákkal, normatív folyamatokkal foglalkoznak, illetve az ENSZ (valamint már nemzetközi szervezetek) szerepével e normák megalkotásában és diffúziójában. Ők viszont, azzal, hogy a változást hangsúlyozzák, gyakran kevesebbet foglalkoznak a kelletnél a hatalommal mint fontos faktorról (Neumann és Sending, 2007). Egy harmadik befolyásos megközelítés osztozik ez utóbbival e hiányosságon, amikor látványosan 'neutralizálja' a globális kormányzás fogalmát, és az ENSZ-t mint egy a komplex kapcsolatrendszerébe ágyazott 'menedzsert' fogja fel – így ez a tudományos megközelítés is csak a kutatásom szempontjából kevésbé hasznos kérdéseket képes megfogalmazni (Weiss és Thakur, 2010).

Folytathatnám a problémás értelmezések sorát, de itt nem teszem: részletes számbavételükre és értékelésükre értekezésem vonatkozó fejezeteiben részletesen kitérek. A szakirodalmi áttekintés legfontosabb tanulsága azonban mindenképpen az, hogy a globális kormányzással foglalkozó, főáramú elméleti munkák megállapításai javarészt egybeesnek a globális politikaformálók által alkalmazott megközelítésekkel. A (neo)liberális értelmezést aktusok egész sora intézményesítette különféle szinteken, aminek eredménye, hogy a globális kormányzásra vonatkozó megállapításoknak immár egy hegemónikus rendszeréről beszélhetünk (Brand, 2005). A fő probléma ezekkel az interpretációkkal, hogy a globális kormányzást olyan komplex mechanizmusként láttatják, amely szinte természetesen, *automatikus*an jött létre, illetve lépett működésbe, a globalizáció korszakának (amit leggyakrabban a 90-es évek óta eltelt időszakra értenek) 'új' kihívásaira adott válaszként, ami egy erősen funkcionalista magyarázatot jelent (Brand, 2005; Bernstein and Van der Ven, 2017). Az automatizmus mechanizmusának ilyen leírása a 'természetesség' olyan érzetét kelti, mellyel együtt jár nem csak a jelentések, hanem a hatalmi viszonyok fixálása is, különösen hosszabb távon. A globális kormányzás legbefolyásosabb, 'főáramú' megközelítései így látványosan neutralizálják a fogalmat, elválasztva azt a hatalmi

összefüggésektől, illetve (főként impliciten) egy szükségszerűségként, az emberiség egyenes vonalú fejlődésének egy új fejezeteként írják le azt.

Más tekintetben, az ENSZ-t alapítása óta gyakorta és hevesen kritizálják, hol cselekvése, hol nem-cselekvése miatt. A kritikák java része azonban, mivel nem a világpolitika tudásrendjeinek, illetve –struktúráinak a vizsgálatában gyökerezik, itt sem helyénvaló. Kutatásom ebben az értelemben az ENSZ – illetve tágabb értelemben a nemzetközi szervezetek – a komoly átalakulásokon átesett világpolitikában elfoglalt helyéről és szerepéről folyó vitákba is csatlakozik (Bröckling et al., 2011; Weiss és Wilkinson, 2013; Weiss és Daws, 2018). Az ENSZ főtitkár szerepére és lehetőségeire különös hangsúlyt fektet: történeti kontextusba ágyazza, és egy közelmúltban kidolgozott eljárással, a 'diszkurzív ágencia' vizsgálatának veti alá (Leipold és Winkel, 2017). A kérdés, hogy a főtitkárok hogyan alkották meg az ENSZ-t a világpolitika sajátos alanyaként, és, hogy ez a konstrukció hogyan kapcsolódik azokhoz a kognitív struktúrákhoz melyek keretében a globális kormányzást jellemzően elképzeljük.

Ezeket a problémákat a legjobb egy poszt-strukturalista keretben megragadni. A tudás struktúrái, valamint a diskurzusok az ilyen elemzéseknek tipikus fogalmi keretét alkotják, amelyekkel a nemzetközi kapcsolatok tudományában megfogalmazódó kérdésnek, miszerint 'mi kapcsolja úgy össze a világot, hogy úgy tűnhet, mintha valaki kormányozná' egy egészen sajátos aspektusát lehet feltárni (Ruggie, 1998a; Avant et al., 2010; Sell, 2013). A tudományág szélesebb közönsége számára a probléma továbbra is megfogalmazható a fenti kérdés két elemének ('mi kapcsolja össze a világot' és 'ki kormányozza a földgolyót') kombinációjaként. A 'mi' a kérdés strukturális oldalára világít rá, és jelentheti az együttműködés, kölcsönös illetve egyoldalú függőségek, a kapitalizmus vagy a normák struktúráit, míg a 'ki' az ágencia oldaláról közelíti a kérdést – a nagyhatalmak, a nemzetközi szervezetek, a normavállalkozók, a transznacionális kapitalista osztály vagy az egyre sűrűsödő civil hálózatok vannak a folyamatok végén? A jelen kutatás is hasonló kérdéseket feszeget, de egy sajátos állásponttól, amely egy hosszú és diverz elméleti hagyományra támaszkodik amikor az ENSZ, illetve a tudásstruktúrák szerepére vonatkozóan megfogalmazza a feltételezéseit. A lényege, hogy ha a fenti kérdésekre választ akarunk találni, a kettő nem kezelhető külön, és, hogy érdemes a diszkurzív mechanizmusokon keresztül közelíteni a vizsgálathoz.

II. A felhasznált módszerek

Mivel a fókusz elsősorban a kognitív struktúrákon van – illetve azon, hogy az ENSZ hogyan illeszkedik ezekbe, illetve egyúttal hogyan alakítja is őket –, úgy találtam, hogy a nemzetközi kapcsolatok poszt-strukturalista elméletei, illetve módszereinek a kombinációja biztosítja a legjobb eszközöket a vizsgálathoz. Az elméleti keret, melyet William Walters 'Nemzetközi Governmentalitás-Tanulmányoknak' nevez (2012:83), Michel Foucault munkásságára épít. Az ő tág fogalmai, diskurzus-értelmezése, valamint a 'modern politikai racionalításokat' kidolgozó munkái különösen hasznosnak bizonyultak a projekt során. A kutatás azon a feltételezésen alapul, hogy az e modern politikai racionalítások által strukturált 'világpolitika mint globális kormányzás' diskurzust, összetett kapcsolatrendszer fűzi az ENSZ-hez, különösen ahhoz, amit az ENSZ szubjektivitás-konstrukciójának nevezek, és amely a

szervezet megalapítása óta tartó folyamat. Megközelítem egy kognitív struktúrát helyez a középpontba, úgy, hogy az ágenciára is érzékeny marad, különösen arra, amit Leibold és Winkel nyomán diszkurzív ágenciának nevezek. A kutatásban használt főbb fogalmak a következők:

Az ENSZ szubjektivitása: Nagyon röviden, a szubjektivitás alatt egy viszonylagos Én-t értek a politikai cselekvés képességével. Ez az Én nem előzetesen létező, hanem diskurzusokban formálódik, amely folyamat során az alany elfogadja, illetve módosítja a diskurzusban a számára felajánlott lehetséges pozíciókat (Williams, 2005; Leibold és Winkel, 2017). A politikai racionalitáshoz, valamint a globális kormányzás diskurzusához azon keresztül kapcsolódik, *amilyen* alanynak a főtitkár az ENSZ-t megalkotja, illetve megalkotta a létezése évtizedei során. Azt állítom, hogy sajátos nemzetközi szervezetként egy tökéletes 'kormányzó alanyról' van szó, amely egy olyan összetett racionalitás logikája mentén működik, ami csak akkor érthető, ha a világpolitikát globális kormányzásként gondoljuk el.

Politikai racionalitások: Azokra a széles kognitív keretekre utalnak, amelyekben a politika elgondolható (Merlingen, 2003; Neumann és Sending, 2010). Amilyen alany az ENSZ, az például csak egy globális kormányzási rendszerben lehetséges. Ez nem azt jelenti, hogy az ENSZ (vagy akár a nemzetközi szervezetek) lennének az egyedüli releváns alanyok egy ilyen rendszerben. Inkább azt, hogy az aktorok sokaságát és az interakciós formák és szintek sokaságát, amelyek ezt a történetileg specifikus tudásrendet (amit a kutatásomban a globális kormányzás jelent) alkotják, csak egy sajátos politikai racionalitás, a kormányzás racionalitása keretében tudjuk elképzelni globális szinten. A többszám arra utal, hogy nem ez az egyedüli működő racionalitás, amellyel foglalkoznunk kell: az 'államrezon' ennek a másik, klasszikusan modern formája, amely szintén releváns a Foucault-i utat követő kutatásomban.

A globális kormányzás diskurzusa: A diskurzus a tudás egy bizonyos rendje köré szervezett állítások rendszerét jelenti (Foucault, 1972). Ebben az esetben a globális kormányzással kapcsolatos állítások egy olyan tudásrend köré szerveződnek, amely lehetővé teszi a szubjektivitás (a kormányzó alany) és a politikai racionalitás ('a nemzetközit' érintő tudásstruktúrák kormányzásként elképzelve) bizonyos formáit. Ezen a renden kívül az állítások rendszere egyszerűen nem lenne tartható.

A világpolitikának mint a struktúra és ágencia ilyen kombinációjának elképzelése nem a hidegháború végének találmánya, bár ekkor kétségkívül lendületet kapott, köszönhetően azoknak a kollektív erőfeszítéseknek, melyek kimunkálták a globális kormányzás diskurzusát (ahogyan azt az értekezés II. fejezete részletesen leírja). Az ENSZ megalapítása a második világháború után jelentős és szimbolikus momentum, ami alapvetően érdekes vizsgálati tárgyá teszi ebből a szempontból. A projektem célja tehát alapvetően, hogy a fenti elemek közti komplex kapcsolatrendszer felfejtse. Állításom szerint a globális kormányzás diskurzusa az, ami a másik két elemet összefogja és integrálja a tudás általa meghatározott rendjébe, illetve, ami lehetővé teszi, hogy a kutatási kérdést a világpolitika változó jellegéről folyó szélesebb vitákba becsatornázza. A kutatási kérdéseket e kapcsolatok felállítására eredményezte:

1. Hogyan formálódott az ENSZ szubjektivitása a világpolitika változó racionalitásának viszonylatában?
2. Hogyan szervezte a globális kormányzás diskurzusa a szubjektivitásnak és a politikai racionalításoknak ezt az összejátékát?

Az adatbázist, amin az empirikus elemzést végzem, magam nyertem ki a főtitkárok éves jelentéseiből a szervezet munkájáról (*Annual Reports of the Secretaries-General on the Work of the Organization*). Ezeket a jelentéseket az elsőtől Ban Ki-mun utolsó jelentéséig vizsgálom, azok bevezető fejezeteit, mint a főtitkárok víziójának és stratégiájának lenyomatait elemezve. Az ENSZ 'szubjektivizációs narratíváját' elsősorban a (foucault-i) diskurzuselemzés eszközeivel elemzem (Jäger and Maier, 2016). A szubjektivitációt egy öndefiníciós és egy ágencia-konstruáló pillérből álló folyamatként definiálom. Az öndefiníció alatt azokat az eseteket értem, ahol a szöveg közvetlenül megfogalmazza, hogy mi az ENSZ, mi volt az ENSZ, mi lesz, minek kéne lennie, stb., míg az ágencia-konstrukció alatt azokat, ahol a szöveg közvetlenül azt fogalmazza meg, hogy mit csinál a szervezet, mit csinált, mit fog, vagy mit nem kellene csinálnia, stb.). Az általános feltételezéseimnek megfelelően csak azokat az igéket és létigéket szűrtem ki a szövegekből, amelyek az 'Egyesült Nemzetek', az 'ENSZ', a 'Szervezet' vagy az 'ENSZ-család' alannal állnak direkt összefüggésben. Ezek az alanyok a szervezetre mint különálló egységre, mint egy egységes cselekvőre vonatkoznak, ellentétben azokkal a megfogalmazásokkal, amelyekben a főszervek, egyes szakosított szervezetek, a tagok összessége, vagy hasonló megfogalmazások szerepelnek.

Egy következő lépésként végigmegyek a reprezentációk hosszú során (ami 546 említést jelent az öndefiníció, és 1138 említést az ágencia-konstrukció esetében az összes forrásban) és különböző kategóriákba csoportosítom őket, egy nyitott kódolási eljárás segítségével. Ez azt jelenti, hogy nem egy előzetes megfontolás alapján rendszerezem a reprezentációkat, inkább igyekszem a szövegekben megjelenő teljes tartalmi palettát lefedni, a lehető legtöbb kategória segítségével. Ez a módszernek egy különösen fontos eleme, az a lépés, ami valószínűleg a legnagyobb mértékben hatott a kutatás eredményeire. A választásom mögött az a megfontolás állt, hogy az elemzést a lehető legnagyobb mértékben magukhoz a szövegekhez kössem, illetve a leginkább képes legyek a vizsgált szövegtörzset mint a tudás egy összefüggő rendszerét kezelni. Ezt követően megtettem a szükséges módosításokat a kategóriákon, összevetve és egymás viszonylatában javítva őket, azzal a céllal, hogy egy olyan struktúrát tudjak belőlük létrehozni, ami bár lefedi a reprezentációk teljes spektrumát, mégis kezelhető marad. Az itt alkalmazott logika nagyrészt szemantikai: az adott reprezentáció átfogóbb jelentése és annak közvetlen szöveggörnyezete az, ami alapján eldöntöttem, melyik reprezentáció melyik kategóriába esik. Azokban az esetekben, ahol egyenlő fontosságú elemeket találtam egyben, a kategóriák mindegyikét alkalmaztam arra az esetre.

A folyamat végén egy háromszintű kategóriarendszert kaptam mind a két pillérben, melyek fő kategóriákból, kategóriákból és alkategóriákból állnak. Fontos, hogy ez a rendszer önmagában nem tett különbséget releváns és irreleváns, vagy jelentős és jelentéktelen kategóriák között. Ezeket a minőségeket a tényleges reprezentációk gyakoriságaiból és kombinációiból utólag állapítottam meg – ahogy már leszögeztem, azzal a céllal, hogy olyan közel maradjon az elemzés az eredeti szöveghez amilyen közel csak lehet, és elkerülhessem azt, hogy bármit 'beleolvassak' a szövegekbe. Az elemzésben magában jellemzően a fő kategóriákkal

dolgozom, mivel az igeidőkkel és-módokkal együtt már ez a szint is meglehetősen komplexsége az adatbázist, és képes volt kielégítően megjeleníteni a nagyobb trendeket és mintázatokat. A kategóriákra és alkategóriákra csak a részletes leírásokban tértek ki, ha és amennyiben hozzájárulnak a jobb megértéshez. Magában az elemzésben csak azok a kategóriák szerepelnek, kerülnek megvitatásra, illetve ábrázolásra, amelyek a leginkább – vagy épp ellenkezőleg, a legkevésbé – jelentősnek bizonyultak.

Az elemzést két lépésben végzem, és az eredményeket is ennek megfelelően prezentálom: az első (inkább leíró), narratív részben számokban mutatom be az adatokat, minimális kontextualizáció és néhány előzetes elemzési pont segítségével. Az öndefiníció és ágencia-konstrukció különböző kategóriáinak előfordulásait összesítem és súlyozom, majd a látható mintákat és trendeket a történeti-politikai kontextusba ágyazom, valamint összevetem az egyes főtitkárok attitűdjeivel a vonatkozó szakirodalom segítségével. Ennek az első résznek a nyers eredményeit a második elemzési lépés, a diskurzuselemzés során használom fel, amely így ezekbe a kontextualizált és számserűsített eredményekbe ágyazódik. A vizsgálat ezen a ponton két irányban bontakozik ki: egyrészt a politikai racionalitások azon formái és kombinációi körül, amelyek az ENSZ szubjektivitásának ezt a kialakítását elgondolhatóvá tették az adott diszkurzív-intézményi kontextusban, másrészt, azok körül a mechanizmusok körül, melyek a struktúrák, illetve a főtitkárok diszkurzív ágenciája között közvetítenek.

Az empirikus fejezetben továbbá bemutatom az eredeti interjúk kutatásom eredményeit is, amelyet két módon hasznosítok: egyrészt annak a folyamatnak a részletes leírására, amelynek során a főtitkári jelentések elkészülnek a Titkárságon – ami egyébként egy meglepően kevésbé dokumentált folyamat. Másrészt, az interjúalanyok történeteit (akik az ENSZ Titkárságán, különböző pozíciókban és szinteken dolgoznak, és foglalkoznak többek között a főtitkári jelentésekkel is) azoknak a tudásstruktúráknak a szempontjából is elemzem, amelyben gyökereznek. Ez utóbbi pont az interjúk anyagát a szövegelemzésekhez kapcsolja, segítve felfedni és megérteni annak módjait, ahogyan a főtitkári jelentések megalkotják a világpolitika kereteit, és ezeken belül újratermelik magát a szervezetet is.

III. Az értekezés tudományos eredményei

A governmentális keret végül olyan koherens elméleti sémának bizonyult, amelyben a kérdéseimet sikerült megfelelően körül járni, illetve megválaszolni. Mindazonáltal, a kutatásom természetéből, illetve elméleti-metodológiai kereteiből adódóan az empirikus kutatás eredményeit nagy kihívás röviden összefoglalni. Némileg talán túlzott didaktikusságot kockáztatva ezt úgy tehetném meg mégis, hogy az eredményeket két részre osztom, azt állítva, hogy a leíróbb, első rész válaszolt arra a kérdésre, hogy hogy alakult az ENSZ szubjektivitása 1946 és 2016 között. Öndefiníció szempontjából a válasz az alábbi kulcs elemekből tevődik össze:

- A szervezetről minden főtitkár három főbb formában beszélt elsősorban, melyek így különös fontossággal bírnak: az ENSZ 'szerepéről', az ENSZ-ről mint 'cselekvőről', valamint a szervezet 'normatív' aspektusait kiemelve. Cuéllar mandátumának végéig a 'szerep' volt a legerősebb reprezentáció, melyet a másik kettő változó mintázatban követett. A 'szerep' fő kategórián belül a 'mediátor', az 'eszköz' és a 'platform' voltak a

legerősebb kategóriák – és nem mellesleg ezek azok is, amelyek mind a tudományos diskurzusokban, mind a széles nyilvánosság számára is a legismertebbek.

- A kora-90-es évektől kezdve a 'szerep' mint fő kategória, veszített a jelentőségéből. Ez jelzi a racionalitásbéli elmozdulást, valamint az énkép ezzel párhuzamos változását: röviden, erre az időszakra az ENSZ már kellően beágyazódott a kollektív gondolkodásba ahhoz, hogy ehhez hasonló alapvető kérdésekkel már ne kelljen túl sokat foglalkozni. A fókusz így áttevődhetett a normatív értékekre, illetve az ágencia terén egyre bővülő képességekre. Ugyanez a folyamat mutatkozott meg a némileg eltérő 'karakter' fő kategória esetében is: a 90-es évekre szinte teljesen eltűnt a szövegekből.
- A súlyozott eredmények tanúsága szerint azonban az a tény, hogy a hidegháború vége számszerű csökkenést hozott a vizsgált említésekben, nem jelentette azt, hogy a szubjektivitizáció kérdése érvényét veszítette volna, épp ellenkezőleg: a globális kormányzás korszakában működő főtitkárok arányaiban többet beszéltek az ENSZ szubjektivitásáról, kevesebb oldalon. Elsősorban e kérdés megújuló relevanciáját hangsúlyozták a világpolitika 'új', mély átalakuló keretei között.
- Önmagában is érdekes az a tény, hogy a 'befolyás' fő kategória az egész vizsgált időszak alatt marginális maradt, az ágencia-konstrukcióra vonatkozó vizsgálat eredményei fényében azonban különösen az (hiszen itt a 'pozitív cselekvés', a legerőteljesebb ágencia-reprezentációkat összefogó fő kategória volt vitán felül végig a legdominánsabb). A kategória azokra az említésekre vonatkozott, amelyekben az Én mint befolyásos (vagy hatalmi) tényezőként jelent meg. Az ilyen öndefiníciós kísérletek a 90-es évek után gyakorlatilag eltűntek a szubjektivitizációs narratívából.
- Az államok viszonylatában megfigyelhető volt, hogy a főtitkárok elsősorban a szervezet hasznosságáról beszéltek az államok számára (mint egy többé-kevésbé jól működő eszközzel, platformról vagy mediátorról), illetve az államok közti viszonyokba (béke, háború, konfliktus vagy diplomácia) ágyazott 'genezisérről'.

Az első elemzési lépés az ágencia-konstrukció esetében is érdekes eredményeket hozott, amelyek főleg a szubjektivitizáció másik pillérével való összevetésben mutatkoznak meg:

- Általánosságban, a kategóriák hasonló kvantitatív mintát követtek: a hidegháború végéig bővültek, majd ez a trend hirtelen félbeszakadt: a reprezentációk gyakorisága visszaesett, sok, addig fontos kategória eltűnt (bár a számszerű csökkenés itt sem volt egyenlő az arányos csökkenéssel, ahogy azt a súlyozott eredmények is megmutatták).
- Mindazonáltal, fontos különbség, hogy ebben az esetben a főbb mintázatok megmaradtak (az öndefiníció esetében azt láttuk, hogy a 'szerep' átadja elsőségét az addig két legerősebb másodlagos kategóriának): a 'pozitív cselekvés' dominanciája kristálytisztan a vizsgált időszak egészében, bár kevésbé drámai a 90-es éveket követően.
- Egy másik érdekes eredmény, hogy az ágencia-narratívák erőteljesebbek és bőségesek voltak minden főtitkár alatt, függetlenül attól, hogy a szakirodalom (illetve akár saját maguk is) mennyire értékeli őket 'aktivistának' vagy hogyan értékelte a hivatásukkal szemben tanúsított személyes felfogásukat. Ebben az esetben kifejezetten fontosnak ítélték a bürokrácia hatását, ami a kontextuális, illetve személyi feltételektől függetlenebb működésre képes, mint a főtitkárok. Egy másik magyarázat a politikai racionalitások dinamikájában keresendő, amelyre alább, az összefoglalóban bővebben is kitérek.

- A jelentések bevezető fejezetei így valóban az erőteljes ágencia-konstrukció terepeinek bizonyultak. Elsősorban jelenidőt használtak, illetve a jelenről a múlttal, illetve a jövővel, vagy jövőbeli lehetőségekkel kapcsolatban beszéltek (hasonlóan az öndefiníció esetéhez).

A fentiekben alkalmazott didaktikus logikát követve, a második rész annak az elméletileg meghatározott, komplex kérdésnek a megválaszolásával foglalkozott, hogy ez a 'szubjektivizáció' hogyan kapcsolódik a modern politikai racionalitások dinamikájához, különösen a governmentálitásként értelmezett (globális) kormányzáshoz. Elemzési szempontból ez nagyjából azt a kérdést jelentette, hogy 'hogyan lehetne az első lépést az elméleti keretbe ágyazni?' Ez azt jelenti, hogy a fókuszban elsősorban a tudás struktúrái vannak, bár az elképzelés nagy hangsúlyt fektet a racionalitás és az aktor (a struktúra és az ágens) közti oda-vissza kapcsolatokra is. A szövegekben foglalt governmentálitást az idevágó szakirodalom segítségével követtem nyomon. Különösen sokat merítettem Jaeger 'governmentálitásaiból' (2008), mivel ezek rendszeresen jelentek meg a szövegekben: a biztonság és béke rendfenntartás (*policing*) általi biztosítása, az elmozdulás a háborúzástól a jólét felé (*warfare to welfare*), a posztkoloniális pasztorálás és fegyelmezés, az emberi jogokkal való normatív törődés, és a pedagógikus panopticismus strukturálta így, egyebek mellett, a diskurzuselemzést. A governmentálitás-nyelvezet stilisztikai elemeit (mint a semlegesség, a menedzseri, illetve professzionális stílus, stb.) szintén sok esetben azonosítottam.

Ebben a részben így az egyes említéseket egymással összefüggésben, mint egy tudásrendszert működtető elemek összességéként vizsgáltam. A narratív elemzés visszatérő szempontjait (mint a gyakoriságok, elsődleges és másodlagos kategóriák, modalitás) itt tovább vittem és felhasználtam az eredményeknek az elméleti keretekkel való integrálására. A főbb megállapításokat az alábbiakban foglaltam össze:

1. Az alapítók (*Trygve Lie és Dag Hammarskjöld*)

- Az ENSZ geneziséről mesélt történetek egy világos tudás-struktúrába illeszthetők. Funkciójuk, hogy egy nagyszerű eredetmítoszt alkossanak a szervezet számára: az elbeszélések közkeletű, a háborúval és békével, szabadsággal és jóléttel, civilizációval és civilizáltsággal kapcsolatos igazságokon alapulnak.
- Háború és béke a nemzetközi kapcsolatoknak a politikai képzeletet behatároló klasszikus kettőssége (Walker, 1993), abban az értelemben, hogy limitálja, hogyan vélekedhetünk ezekről és milyen stratégiák elképzelhetőek e vélekedések alapján (például a nemzetközi együttműködés különböző formái, amelyeknek az ENSZ egy archetípusa). A governmentálitás-elmélet fontos meglátásai arról, hogy az állandó veszély biztonságiasító logikájában hogyan gondolkodunk a szabadságról, egyértelműen alkalmazhatóak voltak ebben az esetben.
- Az ENSZ, a népek jólétének és szabadságának romlatlan bajnokaként, illetve a civilizáció megtestesítőjeként – röviden ezt jelenti a normativitás mint kategória – kapcsolódott a genezis-mítoszokhoz. Elveit és céljait (melyek alapvetően a nyugati képzetek, kultúra és életforma köré épültek) rutinszerűen kezelték ezekben a szövegekben egyetemes értékeként, ami így ahhoz a törekvéshez járult hozzá, hogy az emberiségre jellemző sokféleségből egy absztrakt és kezelhető egységet formálhasson.

- A governmentális itt megint csak jól használható elméleti keretnek bizonyult, hiszen kormányozni annyi mint fenntartani a nép jólétét és szabadságát, akik cserébe fejlődhetnek és szabályozhatják saját viselkedésüket (illetve a lehető legtöbbet termelhetnek). Ez a racionalitás az alapítók szövegeiben végig tetten érhető volt. Az ezzel párhuzamosan használt, meglehetősen konzervatív 'szerep' felfogások (eszköz, platform, stb.) megértése végett, amellyel érveltem, hogy az ENSZ (strukturálisan) kénytelen ömagában megjeleníteni a modern politikai racionalitások közti feszültséget.
  - Az 'erőteljes cselekvés' kategória egyéb reprezentációkkal (mint a 'normatív' öndefiníció) való kombinációja pont olyan világszervezetet festett le, amelyet a közvélemény a Népszövetség bukása után kívánhatott: amely a politika potens aktoraként jelenik meg. Ezt, ahogy azt az előző pont is összefoglalta, össze kellett hangolni a szuverenitás-elvvel, amit az egyes főtitkárok máshogy oldottak meg (Lie például jellemzően a 'sikeres cselekvés', míg Hammarskjöld a 'hozzájárulás' kategória gyakori használatával).
2. *A középső trio (U Thant, Kurt Waldheim és Javier Pérez de Cuéllar)*
- Az, hogy az 'ágencia' az öndefiníció elsőszámú kategóriája lett ebben az időszakban, a felelősségkörök és tevékenységek megszorodását tükrözte. Az univerzalitás lett az a téma, amely a tagság, illetve a kompetenciaterületek kérdéseit összekötötte, az emberiség különböző szinteken történő egységesítésére tett jószándékú erőfeszítések szimbólumaként. A megoldások azonban nem 'egyenlő felek tárgyalásainak eredményeként' születnek (ahogyan azt a főáramú kormányzás-értelmezések gondolják), hanem hierarchikus kapcsolatok és kifinomult hatalmi mechanizmusok termékei.
  - A szervezet ilyen terjeszkedése a kormányzás meghatározott stratégiáit tette szükségessé, amelynek a tudás, mint egy épp kialakulóban lévő problématerület központi motívumát képezte. A 'semleges cselekvés' kategóriában gyakran mintaszerű governmentális-nyelvezettel találkoztam ('menedzseri' stílus, az 'értékmentes' szakértelmen alapuló cselekvés jogosságának a hangsúlyozása, stb.).
3. *A globális kormányzás gyakorló (Boutros Boutros-Ghali, Kofi Annan, Ban Ki-moon)*
- A szövegekben kulcsfontosságúak voltak azok a momentumok, ahol a globáliskormányzás új elképzelése és az ENSZ szubjektivitása találkoztak. Az 'erőteljes cselekvés' olyan formákban mutatkozott meg elsősorban, mint az emberiségre váró új kihívásokkal való 'szembenézés', vagy az új szolgáltatásokhoz szükséges technikák 'kifejlesztése'. Ezek komoly governmentális-konnotációval bíró cselekvések, melyekkel a szubjektivitás logikájában bekövetkezett jelentős változásokra is rámutathatunk.
  - Az 'agens-struktúra probléma' az ENSZ szubjektivitása vonatkozásában szintén hangsúlyosabban került a felszínre ebben az időszakban, a változás gondolata körül kibontakozva: vagy kifejezetten strukturalista fényben, szinte mint az új létformánk természetes ténye, vagy az 'erőteljes cselekvés' domináns reprezentációján, illetve az 'ágencia' öndefiníciós kategóriáján keresztül jelent meg, az ENSZ-t a változás irányítójaként elképzelve.
  - Végül, ebben az időszakban számos új elképzelés megjelenését is megfigyelhettem, melyek szorosan kapcsolódnak ahhoz, ahogyan a globális governmentalitást a terület kutatói jellemzően interpretálják. A nemzetközi kapcsolatok normákon és elveken alapuló kormányzása egyebek mellett az emberi jogok, a 'védelem felelőssége', vagy a 'jó

kormányzás' által befutott figyelemreméltó pályákban is megjelent. Az ENSZ ágeniája a normák kialakításával, meghatározásával, terjesztésével és nyomon követésével kapcsolatban messze túlmutat a szervezethez kapcsolódó eredeti elképzeléseken, amely megfigyelést az interjúk is alátámasztanak.

Végül a teljes szöveganyag alapján kiemelnék néhány általánosabb eredményt az alábbi pontokban:

- Annak a ténye, hogy a fenti eredményeket kizárólag azon megfogalmazások alapján kaptam, amelyek közvetlenül azzal foglalkoznak, hogy mi az ENSZ, mi volt, minek kellene lennie, stb., illetve, hogy mit csinál, mit csinált, stb., különösen erős érv, ami mellett a kapcsolat mellett szól, amelyet a szubjektivitás, a politikai racionalitások, valamint a globális kormányzás diskurzusa között feltételeztem. Fajsúlyos módszertani döntés volt annak az elhatározása, hogy nem a jelentések bevezető fejezeteinek egészét vizsgálom a diskurzuselemzés során, ami így releváns megközelítésnek bizonyult. Bár az eredmények így kevésbé általánosíthatók, nagyobb potenciállal rendelkeznek a kutatásom fő pillérei közti kapcsolódások tekintetében.
- A bevezető fejezetek szóhasználatában, illetve az ezekben használt elképzelések palettájának tekintetében nagyfokú kontinuitást tapasztaltam. A különbségeket (a fentiek szerint) elsősorban ezek stratégiai használatában, illetve kombinációiban azonosítottam, amely erősen kontextualizált megoldásokhoz vezetett a vizsgált korszakokban. Ez a konklúzió a politikai racionalitások által meghatározott tudásstruktúrák fontosságára utal: ezek azok a tényezők, melyek a teljes 70 év során a kontinuitást biztosítják. A másik fontos tényező e téren a bürokrácia szerepe egy hasonló szervezet esetében: az általuk használt standardizált nyelvezet, illetve mechanizmusok tartják mozgásban a szervezetet, és biztosítják számára a szükséges folyamatosságot, illetve koherenciát – ahogyan arra az interjúk is rámutattak.
- Másrészt, a variancia a főtitkárok intézményi manőverezése során szükséges, történetileg specifikus, stratégiai célokban öltött testet. A kutatás világossá tette, hogy a főtitkárok sokkal inkább az ágenia mint az öndefiníció kapcsán tágitották 'alany-pozíciójukat' (*subject position*). Úgy tűnik, a politikai képzelet adott korlátai között az Ént valamivel azonosítani problémásabb, mint cselekedni és azt utólag narrálni. Ez utóbbival mindenesetre a főtitkárok képesek voltak lassan átszabni a manőverezési teret saját maguk, illetve bürokráciájuk számára is, amihez a kormányzás racionalitásában kialakuló új ágenia-koncepciókat használta.
- Mindkét politikai racionalitásnak megvolt a szerepe az ENSZ szubjektivitásának megalkotásában. Amikor a legitimációt kellett hangsúlyozni, jellemzően az 'államrezon' mint örökkévaló elv került megerősítésre. Az öndefiníció kérdéseit és vizsgálatának eredményeit mindenképpen meg kell itt említeni, általános konklúzióként: a határozott fellépést, az Én autonóm – illetve tényleges autoritással rendelkező, ahogy a vonatkozó szakirodalom általában fogalmaz – aktorként való meghatározása, úgy tűnik, kívül esik a főtitkárok lehetőségein, legalábbis ami ezeket a jelentéseket illeti. Az államokon alapuló rend megőrzése 'minden áron' át-átüt a szubjektivizációs narratíva öndefiníciós pillérére.

Ezen kívül 'a nemzetközi' governmentalizációját erőteljesen és kitartóan jelenítik meg a szövegek, egy a világpolitika feletti kontrollért küzdő, illetve a kormányzás racionalitását mint alapvető racionalitást követő szervezetet festve le. Ez inkább az ágencia konstrukció során mutatkozott meg: az egyre bővülő ágencia narrálása kevésbé tűnt kockázatos vállalkozásnak mint az Én meghatározása 'az államok képére', ez utóbbiak ugyanis továbbra is széles körben mint a nemzetközi politika kizárólagosan legitim aktorai jelennek meg.

A fentieket némileg leegyszerűsítve azt mondhatnánk, hogy a két modern politikai racionalitás közül, míg az állami racionalitás túlnyomó részt az öndefinícióban, addig a governmentalitás inkább az ágencia konstrukcióban mutatkozik meg. Abból a tényből, hogy ez utóbbi jóval erősebbnek bizonyult – mind kvalitatív, mind kvantitatív szempontból – levonható az a következtetés, hogy a kutatásom valóban fényt derített 'a nemzetközi' politikai racionalitásának elmozdulására azzal, hogy rákérdezett a racionalitás, szubjektivizáció és a globális kormányzás közti kapcsolatok természetére. Az empirikus eset jól illeszkedett a globális governmentalitás szakirodalma által meghatározott kutatási területhez. Hozzájárulásom tekintetében elmondható, hogy az eredeti kutatás egy kifejezetten nagy szövegtömeget fogott át, az ENSZ főtitkárok éves jelentéseinek bevezető fejezeteinek 544 oldalát vizsgálva – ami korábban nem képezte hasonlóan szisztematikus kutatás tárgyát. Ez azzal is együtt járt, hogy a szövegekből (manuálisan) adatbázis készült, amely minden olyan esetet tartalmaz, ahol az ENSZ-re mint alanyra, vagy cselekvőre közvetlen utalás történik. Ez az ENSZ világpolitikában betöltött helyéről és szerepéről folytatott vitákhoz való empirikus hozzájárulást is jelent (Roberts és Kingsbury, 1993; Ruggie, 1998b; Thakur és Weiss, 2010; Simai, 2015; Mingst et al., 2018).

Említést érdemel továbbá, hogy a kutatást sikerült úgy elvégezni, hogy a tudás struktúráinak vizsgálata mellett ne törpüljön el az aktorok ágenciája. Míg a releváns (foucault-i) szakirodalom túlnyomó részt elismeri az ágencia tanulmányozásának fontosságát, a témában folytatott tényleges empirikus kutatások már kevésbé gyakoriak, illetve népszerűek. A létező szakirodalom többségében az 'alárendelt ágenciával' (Munck, 2007; Caldwell, 2007; McNay, 2010; Zanotti, 2013), vagy a szubjektivizáció egy speciális, neoliberális formájával foglalkozik, ami a 'felelőssé tevésen' (*responsibilization*) keresztül működik (Gleadle et al., 2008; Pyysiäinen et al., 2017; Yoon et al., 2019). Kutatásom ezzel szemben elsősorban arra derített fényt, hogy egy potenciálisan hatalommal rendelkező aktor hogyan alakítja saját manőverezési terét a racionalitás által korlátok közé szorított kognitív keretben. A nemrégiben kifejlesztett elemzési eszköz, a 'diszkurzív ágencia' (Leipold és Winkel, 2017) segítségével lehetővé vált megnézni, hogy hogyan is működik a strukturáció egy tényleges empirikus esetben. Így a kutatásom egyben a kibontakozóban lévő diszkurzív ágencia kutatáshoz való hozzájárulás is (Albrecht, 2018; Lang et al., 2019): úgy tűnik, hogy ez az irány jól kombinálható a nemzetközi szervezetek mint bürokráciák tanulmányozásával. Ez utóbbi a nemzetközi kapcsolatok tudományának egy komoly megalapozottsággal bíró iránya, amely így potenciálisan alkalmas lehet arra, hogy ezt a koncepciót a tudományterületre becsatornázza.

Az interjúk az ENSZ-tárgyú kutatási agendához jelentenek egy eredeti hozzájárulást. Bár a főtitkár éves jelentései az egyetlen olyan dokumentumtípus, amelyet az Alapokmány is megemlít, eddig még soha nem tanulmányozták őket ilyen mélységben. Ebből a szempontból a kutatásom fő hozzáadott értéke, hogy általa rekonstruálhattam az elkészítésüknek a folyamatát a Titkárságon belül, rávilágítva néhány fontos formális és informális mechanizmusra. Absztraktabb szinten az interjúk elemzése ahhoz a nemzetközi szervezetekkel foglalkozó szakirodalomhoz járult hozzá, ami az államoktól elszakadt, saját autoritással rendelkező bürokráciákként tekint azokra (Barnett és Finnemore, 2004; Ellis, 2010; Barnett és Duvall, 2013; Hooghe és Marks, 2015; Bauer és Ege, 2016; Busch és Liese, 2017). Az ágencia (illetve az arról való beszéd) fontosabbnak bizonyult a szervezet meghatározásánál. A cselekvés hangsúlyozása az Énről folytatott absztrakt – és politikailag is kétes – fejtegetések helyett a bürokratikus megközelítéssel is láthatólag összhangban volt: ez a fajta hatalom ugyanis nem azzal foglalkozik, hogy szuverenitást vindikáljon magának, vagy azt újra és újra leszögezze. Ez a körülmény érdekes további kapcsolódási pontokat nyit a governmentális elmélet felé, ahogy azt a szövegben több ponton is kifejtem.

A diskurzuselemzés sajátossága, hogy minden esetben egyedi módszertani megoldásokkal dolgozik. Amit ebből a szempontból mégis érdemes lehet megemlíteni, az az, hogy míg a diskurzuselemzésem terjedelmes szövegtörzset vizsgált, képes volt elméletileg fókuszált maradni, úgy, hogy közben nem szakadt el maguktól a szövegektől. Ehhez – illetve egy eredeti, és remélhetőleg meggyőző megközelítés bemutatásához – szükséges volt az elemzés kvantitatív lépése is. Végül, ami a legfontosabb, a kutatásom a világpolitika hegemon diskurzusaként meghatározott globális kormányzás komplex értelmezését adja. A kérdés nem annyira az, hogy miért lett hegemónikus, vagy mi teszi azzá (bár a szöveg ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban is számos magyarázatot vizsgál, a vonatkozó szakirodalom fényében). A hangsúly egyedi módon itt inkább a diskurzus, a politikai racionalitás, valamint az ENSZ szubjektivitása közti, fent összegzett, összetett kapcsolatrendszeren volt.

E kapcsolatrendszer részletekbe menő bemutatásához hozzátartozott az egyes elemek, azok belső dinamikájának egyenkénti vizsgálata is: a globális kormányzás diskurzusa az elmélet és gyakorlat dinamikáján alapult; a racionalitások közti dinamika vizsgálatával láttuk, ahogy a modernitás átalakulásával együtt maguk is alakulnak; valamint az öndefiníció és az ágencia konstrukció folyamatos dinamikájában alakuló szubjektivitás mint ami szoros kapcsolatban áll az első kettővel. Ebben a perspektívában nehéz egy mondattal válaszolni a kutatási kérdésre, a válasz mégis remélhetőleg kellően tartalmas.

IV. Főbb hivatkozások

- Adler, Emanuel and Bernstein, Steven (2005): Knowledge in power: the epistemic construction of global governance. In Barnett, Michael and Duvall, Raymond (eds.) *Power in Global Governance*. Cambridge University Press, Cambridge. pp. 294-318.
- Albrecht, Eerika (2018): Discursive Struggle and Agency—Updating the Finnish Peatland Conservation Network. *Social Sciences*, 7(10)
- Astrov, Alexander (ed.) (2011): *The Great Power (mis)Management. The Russian–Georgian War and its Implications for Global Political Order*. Ashgate, Farnham.
- Avant, Deborah, Finnemore, Martha and Sell, Susan (eds.) (2010): *Who Governs the Globe?* Cambridge University Press, Cambridge.
- Barnett, Michael and Finnemore, Martha (2004): *Rules for the World. International Organizations in Global Politics*. Cornell University Press, Ithaca.
- Barnett, Michael and Duvall, Raymond (eds.) (2005): *Power in Global Governance*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Barnett, Michael and Duvall, Raymond (2013): International Organizations and the Diffusion of Power. In Weiss, Thomas G. and Wilkinson, Rorden (eds.) *International Organization and Global Governance*. Routledge, New York. pp. 48-59.
- Barnett, Michael and Finnemore, Martha (2018): Political Approaches. In Weiss, Thomas G. and Daws, Sam (eds.) *The Oxford Handbook on the United Nations*. Oxford University Press, Oxford.
- Barry, Andrew, Osborne, Thomas and Rose, Nikolas (eds.) (1996): *Foucault and Political Reason. Liberalism, Neo liberalism and Rationalities of Government*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Bauer, Michael W. and Ege, Jörn (2016): Bureaucratic Autonomy of International Organizations' Secretariats. *Journal of European Public Policy* 23(7) pp. 1019-1037.
- Bernstein, Steven and Van der Ven, Hamish (2017): Best Practices in Global Governance. *Review of International Studies*, 43(3) pp. 534-556.
- Blahó, András and Prandler, Árpád (2014): *Nemzetközi szervezetek és intézmények*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Brand, Ulrich (2005): Order and regulation: Global Governance as a Hegemonic Discourse of International Politics? *Review of International Political Economy*, 12(1) pp. 155–176.

- Bröckling, Ulrich, Krasmann, Susanne and Lemke, Thomas (eds.) *Governmentality. Current Issues and Future Challenges*. Routledge, New York
- Busch, Per-Olof and Liese, Andrea (2017): The Authority of International Public Administrations. In Bauer, Michael W., Knill, Christophe and Eckhard, Steffen (eds.) *International Bureaucracy: Challenges and Lessons for Public Administration Research*. Palgrave Macmillan, London.
- Caldwell, Raymond (2007): Agency and Change: Re-evaluating Foucault's Legacy. *Organization*, 14(6) pp. 769–791.
- Chesterman, Simon (ed.) (2007): *Secretary or General? The UN Secretary-General in World Politics*. Cambridge University Press, New York.
- Darian-Smith, Eve and McCarty, Philip (2017): *The Global Turn: Theories, Research Designs, and Methods for Global Studies*. University of California Press, California.
- Dean, Mitchell (2010): *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. Sage, London.
- Dean, Mitchell (2013): *The Signature of Power. Sovereignty, Governmentality and Biopolitics*. Sage, London.
- Dingwerth, Klaus and Pattberg, Philipp: Global Governance as a Perspective on World Politics. *Global Governance*, 12(2) pp. 185-203.
- Ellis, David (2010): The Organizational Turn in International Organization Theory. *Journal of International Organizations Studies*, 1(1) pp. 11-28.
- Epstein, Charlotte (2011): Who speaks? Discourse, the Subject and the Study of Identity in International Politics. *European Journal of International Relations*, 17(2) pp. 327-350.
- Finnemore, Martha, and Sikkink, Kathryn (1998): International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, 52(4) pp. 887–918.
- Foucault, Michel (1972): *The Archeology of Knowledge and the Discourses on Language*. Routledge, London.
- Foucault, Michel (1979): *Omnes et Singulatim: Towards a Criticism of 'Political Reason'*. Lecture Delivered at Stanford University on 10 and 16 October, 1979.
- Foucault, Michel (1991): Governmentality. In Burchell, Graham, Gordon, Colin and Miller, Peter (eds.) *The Foucault Effect. Studies in Governmentality*. University of Chicago Press, Chicago. Translated from the Italian version, transcribed and edited by Pasquale Pasquino. pp. 87-104.

- Gill, Stephen (ed.) (2015): *Critical Perspectives on the Crisis of Global Governance: Reimagining the Future*. Palgrave Macmillan, New York.
- Gleadle, Pauline, Cornelius, Nelarine and Peze, Eric (2008): Enterprising Selves: How Governmentality Meets Agency. *Organization*, 15(3) pp. 307-313.
- Gordenker, Leon (2010): *The UN Secretary-General and Secretariat*. Routledge, New York.
- Guzzini, Stefano and Neumann, Iver (eds.) (2012): *The Diffusion of Power in Global Governance. International Political Economy Meets Foucault*. Palgrave Macmillan, New York.
- Hooghe, Liesbet and Marks, Gary (2015): Delegation and Pooling in International Organizations. *The Review of International Organizations*, 10(3) pp. 305-28.
- Jaeger, Hans-Martin (2008): 'World Opinion' and the Founding of the UN: Governmentalizing International Politics. *European Journal of International Relations*, 14(4) pp. 589–618.
- Jäger, Siegfried and Maier, Florentine (2016): Analysing Discourses and Dispositives: A Foucauldian Approach to Theory and Method. In Wodak, Ruth and Meyer, Michael (eds.): *Methods of Critical Discourse Studies*. SAGE Publications, London. pp. 109-136.
- Joseph, Jonathan (2017): The Hegemony of Governmentality. Towards a Research Agenda. *All Azimuth*, 6(2) pp. 5-18.
- Kiss J. László (2009): *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Osiris kiadó, Budapest.
- Lang, Sebastian, Blum, Mareike and Leipold, Sina (2019): What future for the voluntary carbon offset market after Paris? An explorative study based on the Discursive Agency Approach. *Climate Policy*, 19(4) pp. 414-426.
- Leipold, Sina and Winkel, Georg (2017): Discursive Agency: (Re-)Conceptualizing Actors and Practices in the Analysis of Discursive Policymaking. *The Policy Studies Journal*, 45(3) pp. 510-534.
- McNay, Lois (2010): Feminism and Post-Identity Politics: The Problem of Agency. *Constellations*, 17(4) pp. 512-525.
- Merlingen, Michael (2003): Governmentality Towards a Foucauldian Framework for the Study of IGOs. *Cooperation and Conflict*, 38(4) pp. 361–384.
- Milliken, Jennifer (1999): The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations* 5(2) pp. 225–254.

- Mingst, Karen, Karns, Margaret and Lyon, Alynna (2018): *The United Nations in the 21st Century*. Routledge, New York.
- Munck, Ronaldo (2007): *Globalization and Contestation. The New Great Counter-movement*. Routledge, Abingdon.
- Murphy, Craig N. (2015): The Last Two Centuries of Global Governance. *Global Governance*, 21(2) pp. 189-196.
- Neumann, Iver B. and Sending, Ole Jacob (2007): 'The International' as Governmentality. *Millennium* 35(3) pp. 677-701.
- Neumann, Iver B. and Sending, Ole Jacob (2010): *Governing the Global Polity. Practice, Mentality, Rationality*. The University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Pyysiäinen, Jarkko, Halpin, Darren and Guilfoyle, Andrew (2017): Neoliberal governance and 'responsibilization' of agents: reassessing the mechanisms of responsibility-shift in neoliberal discursive environments. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 18(2) pp. 215-235.
- Roberts, Adam and Kingsbury, Benedict (1993): *United Nations, Divided World*. Oxford University Press, Oxford.
- Rose, Nikolas and Miller, Peter (1992): Political Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43(2) pp. 173-205.
- Rose, Nikolas, O'Malley, Pat and Valverde, Mariana (2006): Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, Vol. 2. pp. 83-104.
- Rosenau, James and Czempiel, Ernst-Otto (eds.) (1992): *Governance without Government: Order and Change in World Politics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ruggie, John Gerard (1998a): What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. *International Organization*, 52(4) pp. 855-885.
- Ruggie, John Gerard (1998b): *Constructing the World Polity. Essays on International institutionalization*. Routledge, Abingdon.
- Sell, Susan (2013): Who Governs the Globe? In Weiss, Thomas G. and Wilkinson, Rorden (eds.) *International Organization and Global Governance*. Routledge, New York. pp. 73-58.
- Simai Mihály (1994): *The Future of Global Governance: Managing Risk and Change in the International System*. US Institute of Peace Press, Washington D.C.
- Simai Mihály (2015): Az ENSZ hetven éve és a jövő. *Köz-gazdaság*, 10 (2) pp. 5-22.

- Walker, Rob (1993): *Inside/outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Walters, William (2012): *Governmentality: Critical encounters*. Routledge, Abingdon.
- Weiss, Thomas G. and Thakur, Ramesh (2010): *Global Governance and the UN. An Unfinished Journey*. Indiana University Press, Bloomington.
- Weiss, Thomas G. and Wilkinson, Rorden (2013) (eds.) *International Organization and Global Governance* Routledge, New York.
- Weiss, Thomas G. and Daws, Sam (2018) (eds.) *The Oxford Handbook on the United Nations*. Oxford University Press, Oxford.
- Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Williams, Caroline (2005): *Contemporary French Philosophy: Modernity and the Persistence of the Subject*. Continuum, London.
- Yoon, Se Joon, Chae, Yeon Joo, Yang, Kyunguk and Kim, Hyeryun (2019): Governing through Creativity: Discursive Formation and Neoliberal Subjectivity in Korean Firms. *Organization*, 26 (2) pp. 175-198.
- Zanotti, Laura (2013): Governmentality, Ontology, Methodology: Re-thinking Political Agency in the Global World. *Alternatives*, 38(4) pp. 1–17.

V. A témakörrel kapcsolatos publikációk jegyzéke

- Dorottya Mendly: Biopolitics. In Romaniuk, Scott N., Thapa, Manish, Marton, Péter (Eds), *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*. Forthcoming in 2021 by Palgrave Macmillan.
- Dorottya Mendly: Global governance and the double movement: a genealogy.
Forthcoming in *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*.
- Attila Melegh, Anna Vancsó, Márton Hunyadi and Dorottya Mendly: Positional Insecurity and the Hegemony of Radical Nationalism. Migration and Justice in the Hungarian Media. *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*. 54(3) 54-71. 2019.
- Mendly Dorottya: Szimbólum és diskurzus határán. Totalizáció a nemzetközi társadalomban. *Jel-Kép*, 2017/2.

- Mendly Dorottya: Hogyan választják az ENSZ főtitkárt?: A választási mechanizmus jellegzetességei és alakulása az alapítástól napjainkig. *GROTIUS 2017*: Paper IDPWQ.
- Mendly Dorottya: „A világ leglehetősebb foglalkozása” Politikai és reprezentációs funkciók az ENSZ főtitkár mandátumában. *Külügyi Szemle*, Vol. 15. No. 4. 2016.
- Mendly Dorottya: A geopolitika elméleti hagyományairól. In. Baranyi Tamás Péter – Szálkai Kinga: *Újhold. A török külpolitika útkeresése a 21. század elején*. Antall József Tudásközpont, 2016.
- Mendly Dorottya: A diszkurzív módszer alkalmazási lehetőségei a geopolitikában. *AJRC Elemzések*, Antall József Tudásközpont, 2016.
- Mendly Dorottya: A lator fogalom jelene: A kubai-amerikai „olvadás” hatása a lator-koncepcióra. *AJRC Tanulmányok*, Antall József Tudásközpont, 2016.